

SEO
FF

FÄRGLÄRA

VAD ÄR FÄRG?

VAD ÄR FÄRG?

Vanligtvis definieras färg som en egenskap hos ljuset, eller som ett ämne som används för att färga eller måla med. I vardagligt tal används orden "färg" och "målarfärg" ofta som synonymer.

Men begreppet färg är mer mångfacetterat än så. Vi ska därför ta en titt på hur färg syns och hörs i vår värld: i språket, i kulturen, i det kommersiella, i formgivning, vetenskap, känslor och associationer.

Välkommen till färgens värld!

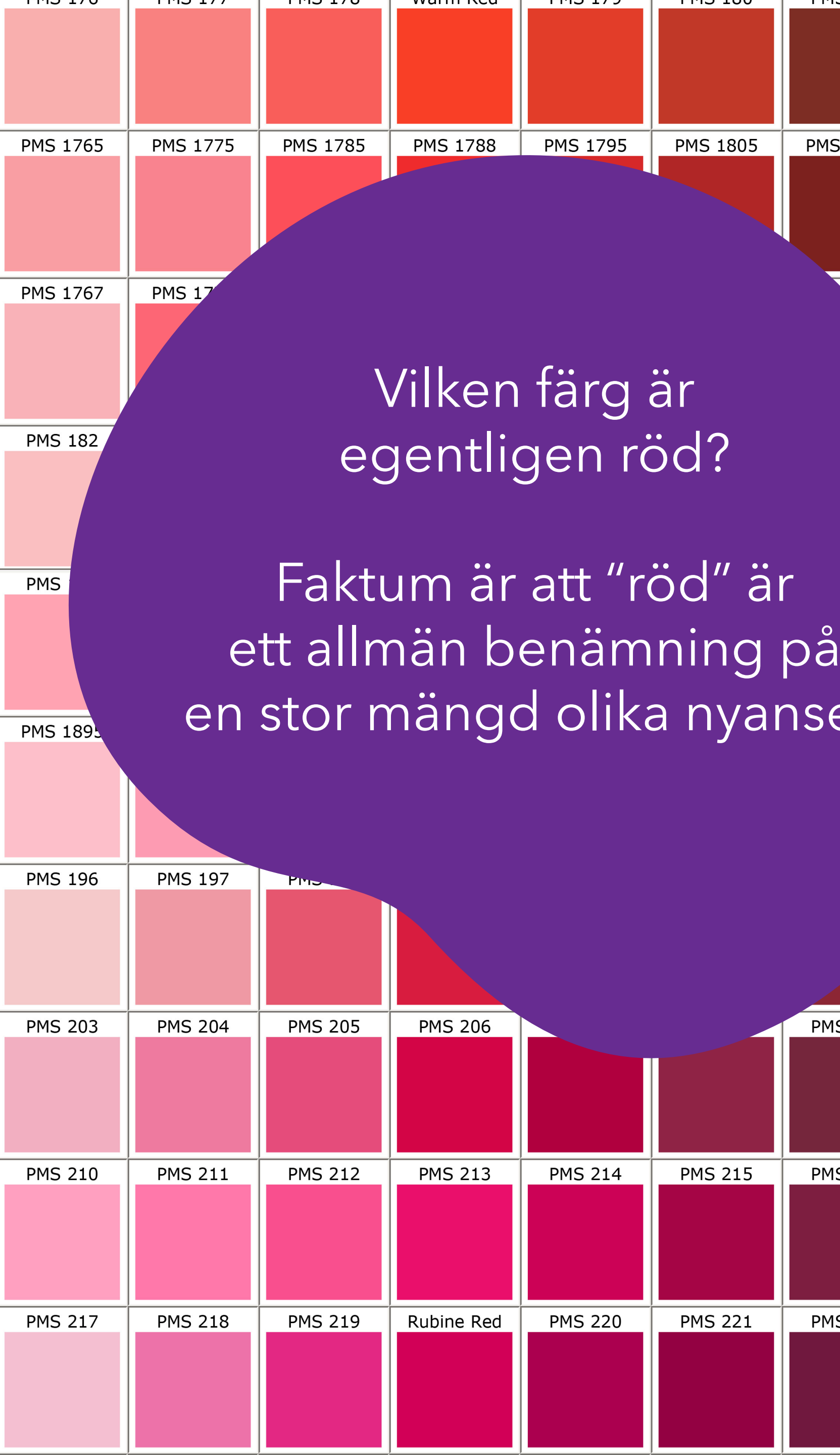


Vilken av burkarna
har Coca-Colas
röda färg?



Det rätta svaret
finns längst till vänster
på nedre raden.

(Obs: Inställningarna på din datorskärm eller projektor kan påverka färgtonerna så att ingen av burkarna i bilden visar exakt samma nyans som den riktiga Coca-Cola-röda.)

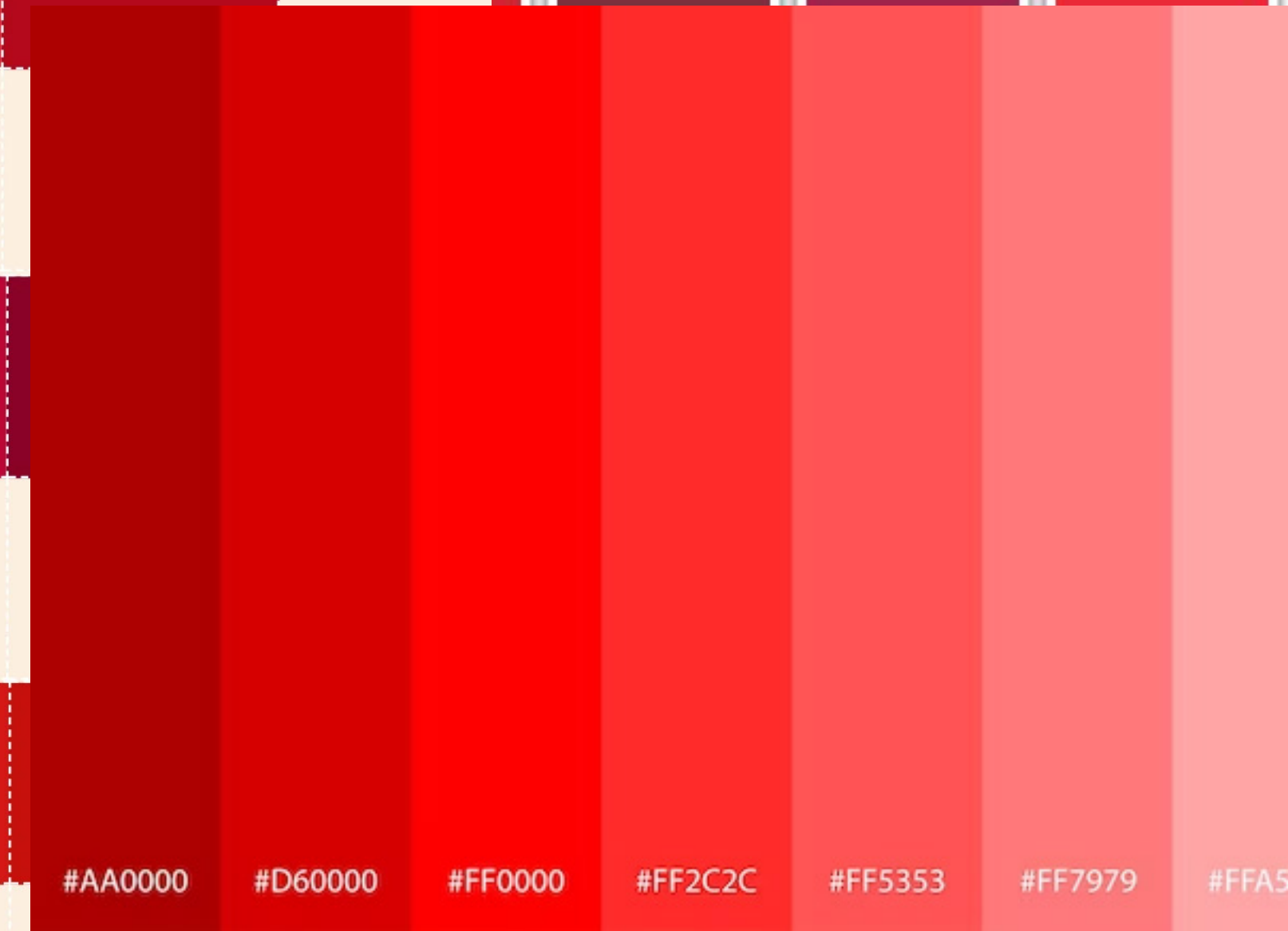


Vilken färg är egentligen röd?

Faktum är att "röd" är ett allmän benämning på en stor mängd olika nyanser.


RED PANTONE COLOR CHART

| | | | | | | |
|-----------------|---------------------|-----------------|-----------------|-----------------|----------------|----------------|
| | | | | | | |
| PMS 178 | PMS Warm Red | PMS 179 | PMS 180 | PMS 181 | | |
| | | | | | | |
| PMS 1785 | PMS 1788 | PMS 1795 | PMS 1805 | PMS 1815 | | |
| | | | | | | |
| PMS 1787 | PMS Red 032 | PMS 1797 | PMS 1807 | | | |
| | | | | | | |
| PMS 184 | PMS 185 | PMS 186 | PMS 187 | | | |
| | | | | | | |
| #AA0000 | #D60000 | #FF0000 | #FF2C2C | #FF5353 | #FF7979 | #FFA5A5 |



FÄRG I FACKSPRÅK

Inom olika branscher, t.ex. konst, vetenskap, mode och kommersiell design, används olika system för att namnge färgerna beroende på ändamålet



Inom formgivning används färgkoder när man vill vara exakt med vilken röd nyans man menar.

I färgsystemet Pantone har varje färgnyans ett eget nummer och namn.

Pantone 186 C är ett av de oräkneliga röda nyanserna.




Inom bildkonsten får färger ofta namn efter sina pigment.

Röda nyanser kan heta till exempel *Kadmiumrött*, *Alizarin Crimson* och *Vermilion*.



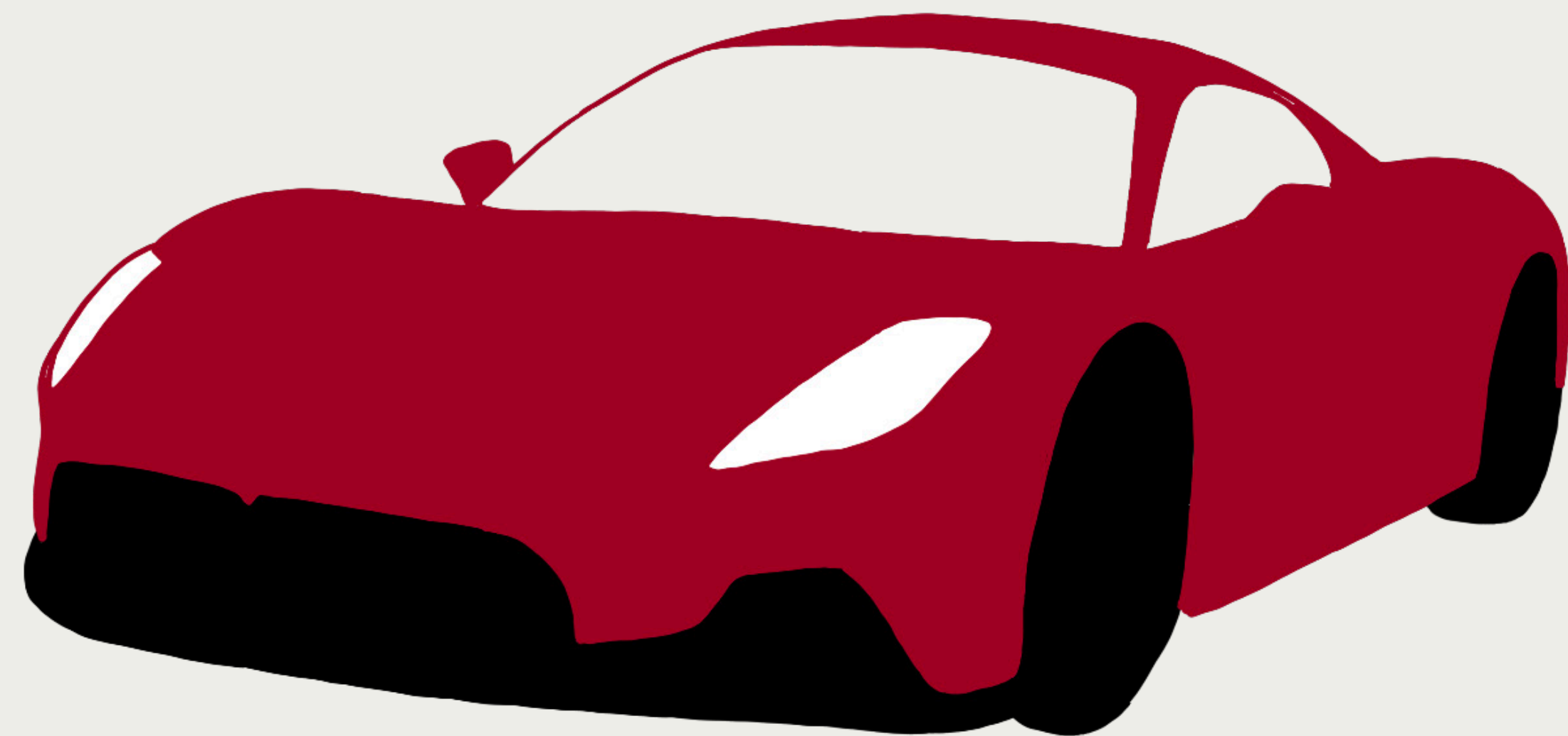
De för människoögat osynliga färgerna **ultraviolett** och **infraröd** har fått sitt namn enligt deras placering i ljusets spektrum.

A woman is walking down a set of stone steps. She is wearing a long, light pink coat over a black skirt. She is carrying a black handbag with a top handle. She is wearing white socks and black boots. The background is a brick wall with a white door frame.

Inom handeln ges färger ofta säljande namn som väcker känslor.

Klädmärken kan marknadsföra sina kollektioner med färgnamn som "*mystisk lavendel*" eller "*ökensand*".

Företag har också sina egna unika färgnamn, som *Coca-Cola-röd* eller Tiffany & Co:s *Tiffany Blue*.



Med vilket färgnamn skulle du marknadsföra röda modeller från ett sportbilmärke?

FÄRGNAMNENS KULTURHISTORIA

I forntidens ursprungsspråk fanns från början få, om ens några ord för färger. Troligen började man med att göra skillnad på ljust och mörkt.

Ordet **färg** har germanskt ursprung, också finskans "väri" har samma ursprung.

I dagens svenska talspråk används elva grundfärger:
svart, vit, grå, röd, grön, blå, gul, brun, lila, orange och **rosa**.

På engelska fick färgen **orange** sitt namn på 1500-talet från frukten apelsin. Innan dess kallades färgen "**rödgul**".

Det visar hur nya föremål och upplevelser kan ge upphov till nya färgnamn i språket.

I fornfinnskan betydde "**tulen karvainen**" röd.

Ordet **iltarusko** (aftonrodnad) avsåg ursprungligen solnedgångens röda sken.

Ordet **ruskea** (brun) användes en gång i tiden för röd, men har senare fått annan betydelse.

På finska används "**vihreä**" för alla gröna nyanser, men i estniskan betyder "**roheline**" snarare "**naturgrön**", och andra gröna nyanser kan beskrivas med andra ord.

Många kulturer har långa traditioner i sina färgnamn. I Japan har färgen "*shakkou*" - röd ockra - estetiska och historiska värden som anknyter till kulturarvet.

Färger kan också få namn utifrån historiska betydelser.

Till exempel *Imperial Purple* (kejserlig purpur) syftar på antikens Rom och Bysans, där purpurfärg var extremt dyrbar.

Namnen på många färger har inspirerats av naturen, till exempel *smaragdgrön*.

Finns det färgnamn på svenska som
har en koppling till kulturarvet,
historien eller naturen?

Färgerna i Finlands flagga – **blått och vitt** – symboliserar vår nationella identitet.

Frostvitt syftar på vinterlandskapet som vi möter i den finska naturen, särskilt på rimfrostens skönhet.

Rökgrå anspelar på den traditionella rökbastun och röken.

Mossgrönt är ett färgnamn som för tankarna till skogarna och det traditionella naturlandskapet.

Guldgul, gyllengul, har en koppling till Finlands långa historia som ett land med många gruvor. Ordet hänvisar också till sädesfält och skördar.

Känner du till färgnamn från andra kulturer?

Av alla färger verkar rött vara
särskilt betydelsefull för människan.

De flesta av näthinnans tappar
är känsliga just för rött ljus.

Rödockra har använts i
rituella och magiska sammanhang redan
av neandertalare, spädbarn reagerar på
rött innan de uppfattar andra färger,
och i många språk har ordet för rött varit
det första färgordet som uppstått.

FÄRG OCH KÄNSLA

Vi ser färger omkring oss hela tiden.

Vår världsbild bygger delvis på färger: blå himmel, gul sol, en grön gräsmatta, en tomat som blivit röd och mogen i solljuset.

Färger är alltid närvarande i våra liv, så vi funderar sällan över vad färger egentligen är. Färg existerar och är en verklig sinnesförnimmelse, men den kan inte mätas på samma sätt som många andra naturliga fenomen, till exempel temperaturen.

Färg är också en subjektiv upplevelse - vi kan diskutera vad som verkligen är rött.

A person wearing a vibrant rainbow striped sweater and red pants with a black pattern is standing next to a bright yellow car. The scene is set outdoors in front of a modern building with large glass windows. A purple speech bubble is overlaid on the left side of the image.

Vilka färger klär
du dig helst i?

A person wearing a vibrant rainbow striped sweater and red pants with a black pattern is standing next to a bright yellow car. The scene is set outdoors in front of a modern building with large glass windows. A purple speech bubble is overlaid on the right side of the image.

Har du någonsin
funderat på varför?

Slut ögonen och tänk på det första färgminnet som du har.

Vad är det för slags minne?
Vilka känslor, ljud eller dofter
hänger ihop med det?

Varför förknippas färger
med känsloupplevelser?

I hjärnan bearbetas färg i syncentrumet,
men färgupplevelsen påverkar också det
limbiska systemet, alltså den del av hjärnan
som styr känslorna och minnena.

Till exempel färgen på en älskad barndomsleksak
kan väcka nostalgi och varma känslor. Samtidigt har
vi människor utvecklats så att vi reagerar på färger
eftersom de ger viktig information om omgivningen.

Vissa färger kan påverka kroppen rent fysiskt:
rött kan höja pulsen och blodtrycket.

Färger kan alltså förknippas med starka känsloupplevelser.

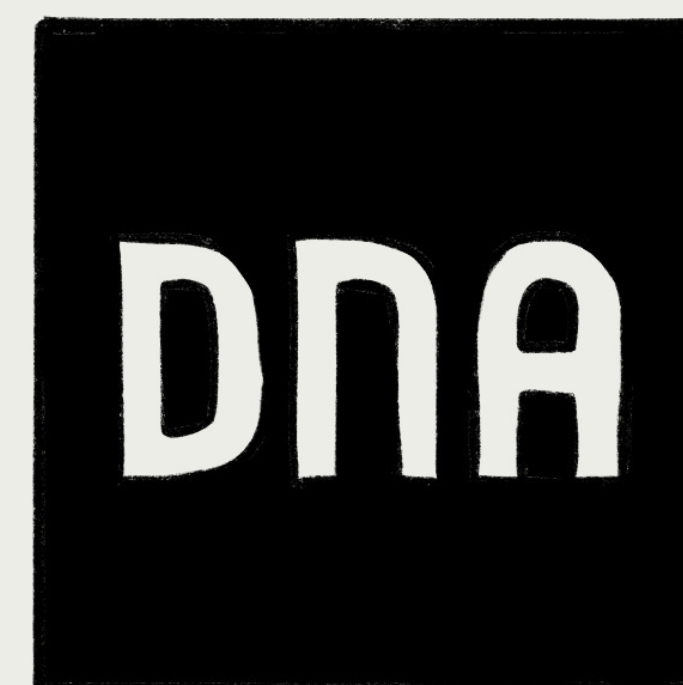
Färg är "bara färg", men vi upplever färger på mycket olika sätt.

När en viss färg i våra tankar förknippas med en viss form eller händelse, kallas det en **association**.

Associationer används aktivt i kommersiell kommunikation.

Vilken färg tänker du på när du hör "teleoperatören DNA"?

Vilka andra färger kopplar du till olika företag eller varumärken?

The Barbie logo, featuring the word "Barbie" in a stylized, cursive font with a thick black outline.

Färger finns överallt:
i språket, kulturen, minnena
och känslorna.

Så vad är färg egentligen?

FÄRG ÄR LJUS

Synligt ljus är elektromagnetisk strålning med en våglängd på cirka 380 nanometer till cirka 750 nanometer.

Vitt ljus innehåller alla de synliga färgerna i spektret. Färgen på en yta beror på vilka våglängder den reflekterar.

Olika tappar i ögat reagerar på olika våglängder, och hjärnan tolkar de här signalerna som färger.

Färg är alltså en sinnesförmimelse som uppstår i samspelet mellan ljus och vårt fysiologiska synsystem.

The background features a vibrant, abstract composition of colors. On the left, there are vertical streaks of red, orange, and yellow, resembling paint strokes. To the right, there are patches of blue and green. A large, semi-transparent purple circle is positioned on the right side, containing white text. The overall effect is a colorful and textured visual.

FÄRG ÄR FÄRGÄMNE

Färger i målarfärg och färgmedel tillverkas av pigment.

I naturen finns färgämnen som indigoblått, purpur och saffran.

I dag framställs de flesta färgämnen syntetiskt.

FÄRGER ÄR VISUELLA ADJEKTIV

Även om färger verkar vara egenskaper i den yttre världen – ett äpple är rött – är det viktigt att förstå att färg i grunden är en tolkning som sker i hjärnan.

I ett evolutionärt perspektiv har människans färgseende varit avgörande för vår överlevnad.

Färgseendet hjälper oss till exempel att avgöra om en frukt är mogen eller omogen.

Nu har du bekantat dig med begreppet färg.

Som du kanske märker är färg ett mångdimensionellt fenomen.

Olika färgteorier från olika tider och även språket som vi använder är försök att förstå färgens väsen i den fysiska världen.

TILL LÄRAREN

Du kan lägga till innehåll i föreläsningsmaterialet.
Instruktioner hittar du här:

<https://helpx.adobe.com/fi/acrobat/using/edit-text-pdfs.html>

Du kan också konvertera den här pdf-filen till PowerPoint-format:

<https://acrobat.adobe.com/link/acrobat/pdf-to-ppt.html>

KÄLLOR

Albers, Josef, 1963: Interaction of Colour, Revised and Expanded Edition.
Yale University Press, New Haven & London.

Hornung, David, 2021: Colour, A Workshop for Artists & Designers. Laurence King Publishing.

Huttunen, Martti, 2013: Värit pintaa syvemmältä. Books on Demand, Helsinki.

Itten, Johannes, 1998: Värit taiteessa. Kustannus Oy Taide, Helsinki.

The Origins of Color. UChicago Library. Hämtad 10.8.2024.
<https://www.lib.uchicago.edu/collex/exhibits/originsof-color/color-theory/>

Rihlana, Seppo, 1997: Värioppi. Rakennustieto, Helsinki.

**Arbetsgrupp**

Katriina Kaija, Outi Laine

Text, illustration och layout

Outi Laine

Översättning

Leif Pietilä / Skrivsam Ab

Översättningens beställare och utgivare

Stoff riksomfattande utvecklingsuppgiften i bildkonst
Kuvistuubi - Savonlinnan taidelukio

Korrektur

Joel Gräfning, Laila Rebers-Holländer, Kia Norrstam

Publikationen är en del av Undervisnings- och kulturministeriets nationella utvecklingsprojekt för bildkonst i gymnasiet.

www.stoff.fi